

REFERENCES

1. Livenko, I. (2007) Model of the world and forms of it's artistic expression in the poetry by Yurii Tarnavskiy, Model svitu ta formy yii khudozhnioho vyrazhennia v poezii Yuriiia Tarnavskoho, Monograph, Sich, Dnipropetrovsk, Ukraine.
2. Siryk, S. The image of Ukraine in the artistic-language system by V.A. Chabanenko (on the material of poetical collection „Orataniia”, Obraz Ukrainy u movno-khudozhnii systemi V.A. Chabanenka (na materialii poetychnoi zbirky „Orataniia”), Collection of works of centre of research of Ukrainian diaspor, Iss. 11, 2015, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 96–107.
3. Slyzhuk, O. Poetical works by V. Chabanenko at the lessons of literature of native land, Poetychnyi dorobok V. Chabanenka na urokakh literatury ridnoho kraiu, Collection of works of centre of research of Ukrainian diaspor, Iss. 11, 2015, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 107–125.
4. Homyak, T. Yar Slavutyich welcomed him, Yoho pryvitav Yar Slavutyich, Collection of works of centre of research of Ukrainian diaspor, Iss. 6, 2008, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 265–273.
5. Yurchenko, O. The concept „Dnipro” in artistic language image of the world by Victor Chabanenko: traditions and creativity, Kontsept „Dnipro” v obraznii movnii kartyni svitu Viktora Chabanenka: tradytsii i novatorstvo, Collection of works of centre of research of Ukrainian diaspor, Iss.11, 2015, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 40–50.
6. Yar Slavutyich Orataniia – Ukraine, Orataniia – Ukraina, Collection of works of centre of research of Ukrainian diaspor, Iss. 2, 2004, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 221–223.
7. Chabanenko, V. (1998) Cathedral of my soul: poetry, potical translations, Sobor dushi moyei : poezii, poetychni pereklady, Zaporizhzhya, Ukraine.
8. Chabanenko, V. (2007) Spiritual Sich, Sich dukhovna, Dniprovskiyi metalurh, Zaporizhzhya, Ukraine.
9. Chabanenko, V. (2006) Ukrainian Atlantyda, Ukrainska Atlantyda, Dniprovskiyi metalurh, Zaporizhzhya, Ukraine.

УДК 82.577

**БЛИЗЬКЕ У ВІДДАЛЕНОМУ ВНЕСКУ
(НАУКОВО-ОСВІТНЯ СПАДЩИНА М.П. ТАРАНЕНКА)**

Шевченко В.Ф., д.філол.н., професор

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

Shevchenko@ukr.net

Стаття містить огляд наукової і освітньої спадщини доктора філологічних наук, професора М.П. Тараненка, його системного й вагомого внеску в дослідження творчості Марка Вовчка, Івана Нечуя-Левицького, теоретичних аспектів структури художнього тексту. Розкрито риси його духовної суверенності, мудрого наставництва, вдумливого керівництва навчально-виховним процесом.

Ключові слова: літературознавство, проза, творча індивідуальність, жанр, критерії оцінок, стаття, дисертація, вихователь, спадщина.

**БЛИЗКОЕ В ОТДАЛЕННОМ ВКЛАДЕ
(НАУЧНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЕ НАСЛЕДИЕ Н.А. ТАРАНЕНКО)**

Шевченко В.Ф.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

Статья содержит обзор научного и просветительского наследия доктора филологических наук, профессора Н.А. Тараненко, его системного и весомого вклада в исследование творчества Марко Вовчок, Ивана Нечуя-Левицкого, теоретических аспектов структуры художественного текста. Раскрыты черты его духовной суверенности, мудрого наставничества, вдумчивого руководства учебно-воспитательным процессом.

Ключевые слова: литературоведение, проза, творческая индивидуальность, жанр, критерии оценок, статья, диссертация, воспитатель, наследие.

CREATIVE INHERITANCE IN MODERN UKRAINIAN LITERATURE (SCIENTIFIC-ENLIGHTENING INHERITANCE BY M.P. TARANENKO)

Shevchenko V.F.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

The article includes the review of scientific and enlightening inheritance of PhD, Prof. M.P. Taranenko, his systematic and solid contribution into the research of Marco Vovchok, Ivan Nechui-Levytskyi works, theoretical aspects of the belles-lettres text.

The scientist's legacy combines two main spheres of forty-year activity – scientific and teaching-creating original sacred ritual. Both his thesis “Marco Vovchok in the Light of the Russian Revolutionary-Democratic Critics” (1952) for Ph.D. Diploma and “Nechui-Levytskyi' Literal and Aesthetic Views and Creative Practice” (1972) for Doktor Nauk (Full Professor), monography «Marko Vovchok. Literary Portrait» (1958), “Landscape in Fiction”(1965), seminarij (practical classes) “Nechui- Levytskyi” (1984), more than 100 articles, reviews, opinions (on articles) in scientific journals, articles collections, magazines and methodical recommendations have attracted and are still unavoidably attracting the audience by the variety of interests and knowledge of the author, authentic aesthetic perception and solid interpretation of fiction and enrich the scientific competence of new research.

Centenary of the birthday of the competent literary critic and teacher M.P. Taranenko forces us to systematize his legacy and comprehend achievements close to us.

M.P. Taranenko is one of the first scientists who analyzed the contribution of Marko Vovchok into Ukrainian-Russian literary interrelationship, scientifically- based fulfilled “the social task” – to make an attempt to follow “the implementation of the principles of revolutionary-democratic aesthetics in the writher's works, in particular then uncovered “the problem of the positive hero”.

It is not easy to define the outlines of M.P. Taranenko' interests and achievements. “Nechui-Levytskyi's study” defines their strategy. Deeply thinking analyst tried to fruitfully study complex search of the correct criteria of Nechui- Levytskyi's inheritance in the literary criticism of the Soviet period. The researcher managed to group the publications of many critics, writers and cultural actors of the XIX–XX centuries about Nechui-Levytskyi's particular works and his inheritance in general and also letters citations and readers' reviews.

As Professor M.P. Taranenko was famous for his spiritual enthusiasm, his exceptional working ability, sensitivity to teacher and students' troubles, professional envisage of potential capabilities of his successors.

All those qualities bless and mobilize scientists and teachers today.

Key words: literary criticism, fiction, creative individuality, genre, evaluation criteria, article, thesis, educator, inheritance.

Значні творчі звершення всевладний час яскравіше відкриває на відстані. Він відкидає термін давності, не віддаляє, а наближає їх до реципієнтів.

Звершення доктора філологічних наук, професора Миколи Панасовича Тараненка поєднують дві основні сфери майже сорокарічної діяльності – наукову й навчальну, утворюючи оригінальне священнодійство. Його дисертації – кандидатська “Марко Вовчок у світлі російської революційно-демократичної критики” (1952) і докторська “Літературно-естетичні погляди і творча практика І.С. Нечуя-Левицького” (1972), монографії “Марко Вовчок. Літературний портрет” (1958), “Пейзаж у художньому творі” (1965), семінарій “І.С. Нечуй-Левицький” (1984), понад 100 статей, оглядів, рецензій у наукових журналах, збірниках, у газетах, а також методичні рекомендації привертали й непроминально привертають увагу широтою інтересів, різносторонністю ерудиції автора, безпосереднім естетичним сприйманням і ґрунтовною інтерпретацією художніх творів, збагачують наукову компетентність нових дослідників.

Сторіччя від дня народження авторитетного літературознавця й навчителя М.П. Тараненка зобов'язує оглянути й систематизувати його спадщину, осмислити близькі нам аналітичні здобутки.

Літературознавчий науковий і викладацький шлях М.П. Тараненка починався в другій половині 40-х років ХХ ст., в умовах наслідків компартійних критичних “проробок” письменників і критиків, істориків літератури за “буржуазно-націоналістичні збочення” та інших ідеологічних акцій. Під їх впливом було розпочато створення нової двотомної “Історії української літератури”, що вийшла в 1954-1956 рр. “За змістом ця праця була

яскравим прикладом вульгаризації науки про літературу, вона сприймається як публічний донос на всю літературну історію України... В ній зовсім проігноровано естетичну специфіку художньої творчості”, наявні “жорсткі прив’язки літературних періодів до суспільної історії, абсолютна залежність художньої свідомості кожного письменника від його класового походження, світогляду й морально-психологічних прагнень...” [1, с. 411].

Вульгарно-спрошене трактування основних засад художньої творчості спричинило головну тему в дослідженнях творчості окремих письменників: “єднання української літератури з російською”. У цій надзвичайно спопуляризованій заданості М.П. Тараненко – один із перших науковців, хто характеризував внесок Марка Вовчка до українсько-російських взаємозв’язків. [3, с. 31]. Сприяв дослідникові, допомагав йому упорядник і автор передмови та приміток пізніше виданого збірника статей, рецензій, висловлювань “Марко Вовчок в критиці” [2] колишній викладач нашого вишу Михайло Бернштейн, лауреат Державної премії імені Т.Г. Шевченка. У кандидатській дисертації М.П. Тараненко здебільшого науково виражено виконав “суспільне завдання” – зробив спробу простежити “втілення принципів революційно-демократичної естетики” в творчості письменниці, зокрема розкриття трактованої тоді “проблеми позитивного героя”. В журналі “Вітчизна” (№ 8, 1952) була надрукована, за визначенням А. Недзвідського, “найцікавіша стаття “Проблема позитивного героя в російських творах Марка Вовчка” з публікацій за матеріалами дисертації” [3, с. 32].

Один із розділів роботи був присвячений розглядові творів Марка Вовчка для дітей. За його змістом статтю було опубліковано в Наукових записках Запорізького педагогічного інституту (вип. 3, 1956 р.). М.П. Тараненко, хоч і не уник коментувань викриття письменницею суспільних явищ і аморальних типів, однак розлого наголошував на естетичних критеріях – авторській фантазії, персонажах неповторної вдачі, зв’язках дитини й природи, принадах навколишнього світу, на первісному розумінні зіткнень краси й потворності.

“Наукової свіжості й переконливості”, за спостереженнями А. Недзвідського, надавало дисертації використання архівних матеріалів, зокрема цензурного відомства. Дисертант звернув увагу на невідомий твір Марка Вовчка “Без рода и племени”, на існування і заборону твору тоді невідомого автора “Было-отжило”, написаного про М. Добролюбова й присвяченого Марку Вовчку [3, с. 32]. Конкретний факт був таким: у квітні 1876 р. цензор доповідав на засіданні цензурного комітету про четвертий номер “Отечественных записок” за той рік, де анонімно було надруковано початок роману О. Скабичевського “Было-отжило”. В протоколі з цього приводу було зокрема записано: “А ще та обставина, що роман “Было-отжило” присвячений пані Маркович, письменниці відомого неблагонаміреного літературного табору, і що редакція “Отечественных записок” приховала прізвище автора, дає відчуття, в якому напрямку буде продовжуватися роман”. “Уперше цей документ навів М.П. Тараненко в дисертації”, – наголошував автор монографії “Марко Вовчок. Життя, творчість, місце в історії літератури” відомий науковець, колишній викладач нашого вишу Олекса Засенко [4, с. 106], а потім завідувач відділу, заступник директора Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка Академії наук тодішньої УРСР.

За порадами М.П. Тараненка (як він мені розповідав – *В.Ш.*), викладач російської літератури нашого вишу Ф.М. Борщевський написав дисертацію, присвячену російським романам і повістям Марка Вовчка кінця 60-х та 70-х років – “Живая душа”, “Тёплое гнёздышко”, “В глуши”.

Плідним і продуктивним було наукове прагнення М.П. Тараненка в умовах регламентацій і заборон до більшої об’єктивності в осмисленні специфіки художньої творчості видатних

українських письменників, їхніх пошуків досконалішого втілення життєвого матеріалу, індивідуальних стилів, арсеналу виражально-зображальних засобів.

Такі виміри талановитий дослідник намагався вносити в активне вивчення творчості, передусім повістей, романів, оповідань, нарисів І. Нечуя-Левицького, що своєю появою засвідчили цілий етап у розвитку української прози XIX ст., піднявши авторитет літератури нашого народу. Судження про неї містять докторська дисертація М.П. Тараненка, численні статті й методичні рекомендації, семінарій.

Після праць О. Білецького, Є. Кирилюка, Н. Крутікової, В. Власенка дослідницьке сумління М.П. Тараненка потяглося не лише до забутих творів, а й до рукописів І. Нечуя-Левицького, першодруків і прижиттєвих видань, його листування, до архівів, де, як виявилось, є багато цінного матеріалу. Працьовитий науковець провів серйозну текстологічну роботу, висловив власні неканонічні думки про назрілі питання світогляду, літературно-естетичні погляди письменника і його художню майстерність.

Аналізуючи оцінки літературних критиків XIX ст. світоглядних позицій І. Нечуя-Левицького, М.П. Тараненко звернув особливу увагу на гострополемічну статтю І. Франка “Література, її завдання і найважливіші ціхи”, опубліковану в журналі “Молот” у 1878 р. і спрямовану проти редакційної статті народовської “Правди” “Сьогоднішнє літературне прямування”, автором якої був цей письменник. Наш науковець вважав, що стаття І. Франка “по праву названа маніфестом української революційно-демократичної критики”, “програмою української літератури в боротьбі за реалізм і народність” [6, с. 35]. Однак визначив, що “в трактуванні полеміки Франка з Нечуєм” у роботах окремих літературознавців “виявлялися втрата почуття міри, однобічність підходу до розв’язання складної проблеми, довільне тлумачення справді наукового розгляду позитивних сторін і прикрих недоліків виступів Нечуя” [6, с. 35-36].

М.П. Тараненко нагадав, що стаття І. Нечуя-Левицького була реакцією на Емський указ 1876 р. і жахливі цензурні утиски (це розумів і Франко), внаслідок якої, як визначив дослідник, “обурений письменник інколи втрачав почуття правди і виявляв подекуди суб’єктивний підхід і національну обмеженість” [6, с. 37]. Наш науковець встановив, що “на відміну від статті “Органи російських партій” тут подекуди бракувало чіткого розмежування між прогресивною і реакційною культурою, навіть відчувалося протиставлення української культури російській” [6, с. 37]. Однак він доводив, що “у самого Франка-критика не обійшлося без суперечливих, необґрунтованих тверджень” про поняття народності й національності літератури, висловлених у полемічному запалі [6, с. 37].

Як послідовний і сумлінний дослідник М.П. Тараненко описав, що І. Франко завжди й незмінно підносив талант Нечуя-епіка, високо оцінював реалістичну творчість письменника, що зустрічі двох великих майстрів слова у Львові й Києві (1884, 1885, 1886 рр.) привели їх до особистого зближення, глибшого ознайомлення з творчістю один одного, взаєморозуміння з основних питань теорії і практики “критичного реалізму”, виділяючи цей етап як вищий у зображенні негативних явищ життя з метою розбудити в читача протест проти них, що було поширено в радянському висвітленні історії літератур XIX ст.

Наш науковець простежив, що І. Франко принципово ставився до літературно-критичних, фольклористичних, мовознавчих та історичних праць І. Нечуя-Левицького, хоч інколи бездоказово звинувачував їх автора в ідеалізмі, перебільшував залежність історичних і фольклористичних публікацій від аналогічних М. Костомарова й О. Афанасьєва.

М.П. Тараненку належить групування статей багатьох критиків, літераторів і культурних діячів XIX – початку XX ст. про окремі твори І. Нечуя-Левицького і про його доробок

загалом, рецензії в журналах і газетах, висловлювань у листах, зібрань свідчень читачів про сприйняття ними зображених письменником персонажів, використання народної поезії. Привід для схвалення, захоплення і високих оцінок, також і цинічних випадів давали самі твори письменника з постановкою в них актуальних, животрепетних проблем.

Як вдумливий аналітик М.П. Тараненко намагався плідно осягнути складні шукання правильних критеріїв освоєння спадщини І. Нечуя-Левицького в літературознавстві радянського періоду. І розкрив то пожвавлення (20-ті й початок 30-х років), то помітний спад активності дослідників. Для таких висновків переконливими аргументами були триразове кількатомне видання творів письменника з 1926 по 1932 р. і лише його “Вибраних творів” упродовж наступної чверті століття. Серед літературознавчих праць, на переконання М.П. Тараненка, “помітніше від інших відзначалися вдумливістю і науковою сумлінністю в судженнях про літературно-естетичні засади І. Нечуя-Левицького та його кращі твори” [6, с. 57] статті Є. Кирилюка, у яких той полемізував із попередниками і висловлював своє, ближче до істини розуміння. До здобутків у нечужезнавстві наш науковець зараховував багаті новими матеріалами про життя і творчість письменника праці М. Возняка, а також “розсудливі міркування” Ю. Меженка, О. Дорошкевича і А. Шамрая. І все-таки він визначав: “Переважна більшість передмов до вибраних або окремих творів І. Нечуя-Левицького, статей в історіях і підручниках літератури, енциклопедіях, журналах, газетах і збірниках 20-х – початку 50-х років позначена антинауковим підходом до розв’язання питань його світогляду й творчості”, “вульгарні соціологи кривотлумаченнями життя, світогляду й творчості письменника нагнітали атмосферу ідеологічної ущербності багатьох його творів” [6, с. 69–70].

М.П. Тараненко розкрив особливості нового етапу нечужезнавства, початок якому поклало чотиритомне видання творів 1956 р. з передмовою О. Білецького, якому “належить перша спроба зняти “плісняву”, темні плями і змести “пил” з творчого портрета письменника” і який “мав мужність написати, що його попередні статті є застарілими” [6, с. 71]. Заслугу О. Білецького наш науковець аргументовано вбачав у тому, що “його стаття стала імпульсом до поглибленого вивчення спадщини письменника, про що свідчили “велика праця” Н. Крутікової “Творчість І.С. Нечуя-Левицького” (1961), на яку він опублікував рецензію (Література в школі, 1962, № 6, с. 80-82), публікації З. Кирилюк, Л. Стеценка, Н. Падалки, П. Мисника, поява спогадів Остапа Лисенка “М.В. Лисенко і І.С. Нечуй-Левицький” (Дніпро, 1959, № 4), Є. Кротевича (Україна, 1961, № 15), вихід у світ книжок М. Походзіла “Іван Нечуй-Левицький. Літературний портрет” (1960), І. Шавловського “Вивчення творчості І.С. Нечуя-Левицького в школі” (1961), написання В. Власенком і Л. Федосовим кандидатських дисертацій та у зв’язку з цим їхні виступи із багатьма статтями в журналах, збірниках, наукових записках.

Значним історико-літературним здобутком стала здійснена М.П. Тараненком характеристика нових досягнень вивчення спадщини українського класика в 60–70-ті роки ХХ ст., його активізації, пов’язаної зі 125-річчям (1963) і 130-річчям від дня його народження і 50-річчям від дня смерті (1968), відзначенням двох останніх дат усією прогресивною громадськістю світу згідно з постановою ЮНЕСКО. Наш науковець розкрив “виняткове значення” розвідки М. Бернштейна “До характеристики світогляду раннього І. Нечуя-Левицького”, у якій той “піддав глибокому аналізу невідому статтю письменника і літературного критика “Органи російських партій” (уперше опубліковану в 1871 р. і забуту” [6, с. 77]. “Дуже важливим” названо такий висновок М. Бернштейна: “У принципі ніде автор не зміщує політику царського уряду і реакційних кіл із поглядами передової російської громадськості, а, навпаки, протиставляє їх” [6, с. 77]. Висвітлив М.П. Тараненко “помітні зрушення” в текстології, роботу Н. Вишневічської, М. Мандрики, введення в літературознавчий обіг невідомих статей і листів І. Нечуя-Левицького, архівних матеріалів, назвав багато нових імен нечужезнавців.

До “етапних подій на шляху освоєння спадщини І. Нечуя-Левицького” наш дослідник відніс здійснене “Науковою думкою” десяти томне видання його творів (1965–1968), чимало серед них забутих, а то й зовсім невідомих, у десятому томі вміщено його автобіографію, спогади, літературно-критичні, театральні й педагогічні статті, рецензії, вперше зібрані докупи й опубліковані 166 листів письменника з коментарями. Але він вказав і на прикрі недогляди й недоліки, на те, що багато творів письменника ще залишилося поза зібранням.

Аналізуючи монографії В. Власенка “Художня майстерність І.С. Нечуя-Левицького” (1969), М. Грицюти “Селянство в українській дожовтневій літературі” (1979), Р. Іванченка “Іван Нечуй-Левицький” (1980), М.П. Тараненко виділив особливо вдалі міркування, переконливі судження й висновки, однак висловив і неприйняття окремих неперевіраних і необґрунтованих суджень. “Плюси й мінуси літпортрета” – промовисто названа його рецензія на останню книгу (Радянське літературознавство, 1981, № 10, с. 91–92). Зауважу, що на передане мною прохання Романа Григоровича автор пом’якшив деякі міркування.

Прагнучи якомога повніше й досконаліше досягнути творчу спадщину І. Нечуя-Левицького, наш одержимий науковець включав енергію свого вродженого дару консолідування дослідників. За його порадою доцент кафедри В. Омельченко підготував і видав у товаристві “Знання” брошуру “Живописець слова” (К., 1968, 48 с.). Чуйний і вимогливий наставник оприлюднив “правильно схоплені й розвинені в ній положення статті О. Білецького, окремі оригінальні думки й прикрі неточності” [6, с. 81].

Межі наукових зацікавлень і здобутків М.П. Тараненка окреслити нелегко. Їхню стратегію визначило нечужезнавство. До висвітлених вище праць примикають статті “Формування світогляду І.С. Нечуя-Левицького в студентські роки” (Українське літературознавство, 1969, вип. 6, с. 75–80), “До характеристики седлецького періоду творчої біографії І. Нечуя-Левицького” (Радянське літературознавство, 1971, № 6, с. 30–39), “Педагогічна діяльність І.С. Нечуя-Левицького” (Радянська школа, 1968, № 11, с. 27–33), “Літературно-естетичні погляди І.С. Нечуя-Левицького” (Література в школі, 1962, № 4, с. 9–17), “Боротьба І. Нечуя-Левицького проти декаденства” (Радянське літературознавство, 1965, № 10, с. 20–32), “Біля джерел робітничої тематики в українській літературі” (Українська мова й література в школі, 1972, № 8, с. 13–16, 20–22), “І. Котляревський та І. Нечуй-Левицький” (у кн.: І. П. Котляревський та українська література і мова. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971, с. 64–65), “До історії висвітлення 35-річного ювілею І. С. Нечуя-Левицького” (Укр. літературознавство, 1973, вип. 19, с. 110–115), “Шевченко в оцінці І. Нечуя-Левицького” (Збірник праць одинадцятої наукової Шевченківської конференції. К. : Вид-во АН УРСР, 1963, с. 158–178), “І. Франко в оцінці І. Нечуя-Левицького” (Рад. літературознавство, 1967, № 2, с. 46–55), “Повість І.С. Нечуя-Левицького “Кайдашева сім’я” у 9 класі” (Укр. мова і література в школі, 1970, № 9, с. 34–71) тощо.

Компетентність М.П. Тараненка була спрямована і на інтегрування теоретико-літературних осмислень, обстоювання єдності розмаїття. Починав із себе, з власного внеску. Для вчення про склад і структуру художньої майстерності важливим стало професійне розширення обріїв розуміння природи як вічного джерела, уміння відчутти подих її життя, емоційно сприймати в нарисі нашого науковця “Пейзаж у художньому творі” (К. : Дніпро, 1965, 66 с.). Дослідник системно розкрив процеси входження пейзажів у художні твори в теоретико- й історико-літературному планах у представників різних методів української і російської літератур XVIII–XX ст., головні принципи застосування митцями слова пейзажів як важливих засобів художнього мислення, розкриття психологічного стану і поведінки героїв, посилення ліризму або драматизму подій та ситуацій, поєднання то гармонійності, то контрастності з людськими почуттями, багатство нюансів, переливів, відтінків у композиціях і сюжетах, у вираженні глибоких і важливих суспільних ідей.

Тараненкове переосмислення технологій аналізу художніх текстів, його проєкції на особливості епохи, постаті, специфіки творчих шукань письменника, дослідницьке спрямування на вирізнання істини були складниками його авторитету як лектора вищого навчального закладу, екзаменатора, керівника дипломних робіт кількох поколінь студентів. Наснажували його ерудиція, духовна одержимість, витривала працьовитість, чутливість до викладацьких і студентських клопотів, дар організувати настроєність, на яку хочеться відповісти взаємністю. Конструктивною взаємністю. Бо Тараненко-професор із професійною передбачливістю відчував потенційні можливості вихованців. Не буде перебільшенням твердження: він пильнував таланти майбутніх докторів і кандидатів наук В. Чабаненка, П. Білоусенка, А. Козлова, М. Вишняка, Г. Чирви, В. Маремпольського, З. Куликової, письменників П. Ребра, Г. Лютого, К. Сушка, М. Лиходіда, О. Стешенка, О. Шостака, А. Рекубрацького, Г. Літневського, Л. Кульбак, С. Запорожець.

Як духовно-душевна особистість він сам був цілим світом, у який хотілося увійти. Вражали його людська гідність, зневага до таких проявів, як амбіційність, позерство, бажання звернути на себе увагу, посадова зверхність чи “замикання в собі” в дні терпіння чи й потрясіння від звинувачень і нападів “доброзичливців” – ідеологічних прислужників і кар’єристів. Як завідувач кафедри М. П. Тараненко, читаючи тексти лекцій чи методичні посібники, різні плани і звіти колег-викладачів, лише зрідка дозволяв собі правки, з академічною відповідальністю підкреслював окремі слова, фрази, даючи авторові можливість дальшої змістової чи смислової досконалості, переробки на краще. Мені вдалося зберегти його зошит контрольних відвідувань занять викладачів кафедри з мудрими і стислими нотатками, делікатними зауваженнями. Принагідно ще раз хочу висловити гордість, що початок мого сорокарічного науково-викладацького шляху в Запорізькому виші був осяяний благословенням М.П. Тараненка. Воно не минає і повсякчас мобілізує.

Включаючи минулі здобутки в сучасність, вибачаємо певну піддатливість тогочасним вимогам і радіємо, осягнувши звершення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наєнко М. Літературознавство й критика / Михайло Наєнко // Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. – Кн. 2 : Друга половина ХХ ст. : підручн. / За ред. В. Г. Дончика. – К. : Либідь, 1998. – С. 399–435.
2. Бернштейн М. Д. Марко Вовчок в критиці: Збірник статей, рецензій, висловлювань / Михайло Давидович Бернштейн. – К. : Держлітвидав, 1955. – 340 с.
3. Недзвідський А. В. Марко Вовчок : Семінарій / Андрій Володимирович Недзвідський. – К. : Вища школа, 1981. – 168 с.
4. Засенко О. Є. Марко Вовчок. Життя, творчість, місце в історії літератури / Олекса Єлисейович Засенко. – К. : Вид-во Академії наук УРСР, 1964. – 655 с.
5. Крутікова Н. Є. Творчість І.С. Нечуя-Левицького (статті та матеріали) / Ніна Євгеніївна Крутікова. – К. : Вид-во Академії наук УРСР, 1961. – 248 с.
6. Тараненко М. П. І.С. Нечуй-Левицький : Семінарій / Микола Панасович Тараненко – К. : Вища школа, 1984. – 184 с.
7. Тараненко Н. А. Марко Вовчок в свете русской революционно-демократической критики : автореферат дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук. Н.А. Тараненко / К., 1952. – 23 с.
8. Тараненко М. П. Марко Вовчок. Літературний портрет / Микола Панасович Тараненко – К. : Держлітвидав, 1958. – 136 с.

9. Тараненко Н. А. Литературно-эстетические взгляды и творческая практика И. С. Нечуя-Левицкого: автореферат диссертации на соискание научной степени д-ра филол. наук / Н.А. Тараненко – К., 1972. – 88 с.
10. Тараненко М. П. Пейзаж у художньому творі / Микола Панасович Тараненко. – К. : Дніпро, 1965. – 66 с.

REFERENCES

1. Naienko, M. (1998) Literary criticism and criticism, *Literaturoznavstvo i krytyka*, The history of Ukrainian literature of XX century, In 2 books, Book 2: Second half of XX century, textbook, Editor V. Donchyk, Lybid, Kyiv, Ukraine, pp. 399–435.
2. Bernshyein, M.D. (1955) Marko Vovchok in criticism, *Marko vovchok u krytytsi*, Collection of articles, references, expressions, Derzhlitvydav, Kyiv, Ukraine.
3. Nedzvidskiy, A.V. (1981) Marko Vovchok, Seminarii, Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine.
4. Zasenko, O.Ye. (1964) Marko Vovchok. Life and creative work, the place in history of literature, *Marko vovchok, Zhyttia, tvorchist, mistse v istorii literatury*, Publishing house of Academy of Sciences of USSR, Kyiv.
5. Krutikova, N.Ye. (1961) Creative work of I.S. Nechui-Levytskyi, *Tvorchist I.S. Nechuia-Levytskoho*, Publishing house of Academy of Sciences of USSR, Kyiv.
6. Taranenko, M.P. (1984) I.S. Nechui-Levytskyi. Seminars, Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine.
7. Taranenko, M.P. (1952) Marko Vovchok in the light of Russian revolutionary and democratic criticism, *Marko Vovchok v svete russkoi revoliutsionno-demokraticheskoi kritiki*, Thesis abstract... cand. sc., Kyiv.
8. Taranenko, M.P. (1958) marko Vovchok, Literary portrait, *Marko Vovchok, Literaturnyi portret*, Derzhlitvydav, Kyiv.
9. Taranenko, M.P. (1972) Literary and aesthetic views and creative practice by I.S. Nechui-Levytskyi, *Literaturno-esteticheskie vzgliady i tvorcheskaiia praktika I.S. Nechuia-Levitskogo*, Thesis abstract... doctor, Kyiv.
10. Taranenko, M.P. (1965) Landscape in artistic work, *Peizazh u khudozhniomu tvori*, Dnipro, Kyiv.